

YEREL MECLİSLERİN BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

THE WAYS TO REACH INFORMATION AND AUDITING FOR LOCAL COUNCILS: AN EVALUATION FOR TURKEY

Yrd.Doç.Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ*

ÖZET

Yerel yönetimlerin karar organları olan yerel meclisler, halkın temsilcileri sıfatıyla yürütmenin faaliyetlerine ilişkin bilgi edinme ve denetim yapma yetkisine sahiptirler. Ancak bazı yetkilerin zaman içinde yasal düzenlemelerle kısıtlandığı, bazılarının da yargı kararlarıyla etkisizleştirildiği görülmektedir. Kent yönetimlerinin daha şeffaf, hesap verebilir, halka ve temsilcilerine karşı sorumluluk duygusuna sahip olabilmeleri için, yerel meclislere ait bilgi edinme ve denetim yetkilerinin daha işlevsel hale getirilmesi gerekir. Bu çalışmada; yerel meclislerin yürütme organları üzerindeki bilgi edinme ve denetim yolları yasal dayanaklarıyla incelenmektedir. Çalışmada ayrıca bu yetkilerin işlevsellikleri tarihsel süreç ve yargı kararları da göz önünde tutularak değerlendirilmektedir.

ABSTRACT

Being the decision-making bodies of local governments, local councils have the authority to obtain information and exercise supervision over the activities of execution on behalf of the people. Nevertheless, it is seen that some authorities of local councils have been restricted by legal regulations as well as some powers have been made ineffective by the decisions of judiciary. The authorities to obtain information and exercise supervision of local councils should be more functional to make local governments more transparent and accountable. In this study, the ways to obtain information and exercise supervision for local councils over execution have been investigated from the perspective of legal basis. Moreover, the functionality of these authorities is evaluated by taking into consideration historical stages and judiciary decisions.

Yerel Yönetimler, Yerel Meclisler, Bilgi Edinme ve Denetim Yolları.
Local Governments, Local Councils, Ways to Obtain Information and
Auditing.

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü.

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasının, “ideal”e yakınlığı bakımından üzerinde en fazla mutabık olduğu yönetim biçimi şüphesiz demokrasidir. 16. ABD Başkanı Abraham Lincoln’ün ünlü tanımı ile “halkın halk tarafından halk için yönetimi”¹ demek olan demokrasinin bugünkü en yaygın uygulaması ise temsili demokrasidir. Temsili demokraside halk egemenlik hakkını doğrudan değil², seçimle belirlediği temsilciler aracılığıyla kullanmakta ve yönetimde “dolaylı” olarak söz sahibi olmaktadır.

Yerel yönetimler gelişimleri demokrasinin gelişimi ile paralellik gösteren önemli kamu örgütlerindedir. Gerçekten de bu yönetimler halka en yakın kamu tüzel kişileri olarak etkin ve verimli hizmet sunma potansiyeline sahiptirler ve ayrıca yerel demokrasiyi işletme, katılım kültürünü halka yaşatma ve benimsetme bakımlarından da büyük işlev görmektedirler. Türkiye’de yerel yönetimlerin seçilmiş organları; il genel meclisi, belediye meclisi ve belediye başkanı, köy muhtarı ve köy ihtiyar meclisidir. Yerel yönetim türlerinin üçünde de (il özel idaresi, belediye ve köy) karar ve yürütme organları -il özel idaresindeki vali istisna olmak üzere- yerel seçimler sonucu belirlenmektedir. Seçilmiş ve atanmış üyelerden oluşan il ve belediye encümenleri ise daha çok inceleme ve danışma organı olarak işlev görmektedirler.

Türkiye’de yerel meclisler seçilmiş karar organları olarak hemşehrinin yerel ortak ihtiyaçlarına ilişkin önemli yetkiler kullanmaktadır. Stratejik planın, yatırım ve çalışma programlarının, bütçenin ve kesin hesabın, imar planlarının, yönetmeliklerin vb. kabul edilmesi; taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde tasarruflarda bulunulması; değişik hizmet sunma alternatiflerinin geliştirilmesi; ekonomik girişimlerde bulunma, birlikler kurma, diğer yerel örgütlerle ve merkezi kuruluşlarla işbirliği yapma vb. kararların alınması hep yerel meclislerin görev ve yetkileri arasında yer almaktadır. Ancak görev ve yetkiler bunlarla sınırlı değildir. Yerel meclisler bir yandan yasalarla kendilerine verilen “yerel kamu hizmeti” bağlamındaki görevleri yerine getirirken, diğer yandan da yürütme organlarının icraatları ile ilgili bilgi alma ve onları belli ölçülerde denetleme işlevini de gerçekleştirirler. Bu açıdan yerel meclisler hem halka karşı siyasi anlamda “sorumlu olan”, hem de yürütme organlarıncı kendilerine karşı “sorumlu olunan” organlar niteliğindedirler.

¹ “Government of the people, by the people, for the people.”, <http://www.democracy-building.info/definition-democracy.html>, 15.04.2011. İngiltere başbakanlarından Sir Winston Churchill ise 11 Kasım 1947’de Avam Kamarası’nda yaptığı konuşmasında demokrasinin tanımını şöyle yapmıştır: “Demokrasi zaman zaman denenmiş diğer tüm hükümet formları hariç tutulursa, en kötü hükümet şeklidir”, [http://wais.stanford.edu/Democracy/democracy_DemocracyAndChurchill\(090503\).html](http://wais.stanford.edu/Democracy/democracy_DemocracyAndChurchill(090503).html), 15.04.2011.

² Doğrudan demokrasi uygulaması olarak genellikle Klasik Dönem Atina şehir devleti örnek gösterilir. Aslında Eski Yunan şehir devletlerinde de demokrasinin tam olarak uygulandığı söylenemez. Zira M.Ö. 4. ve 5. yüzyılların Atina Demokrasisi’nde siyasal yaşama yalnızca 20 yaşın üstündeki Atina doğumlu erkekler katılabilmekteydi. Nüfusun büyük bir kısmını oluşturan kadınların, kölelerin ve yabancıların siyasal hayata katılma hakları bulunmuyordu (Erdoğan, 2005’den aktaran Nacak, 2007:45).

Yerel meclislerin yürütme organları üzerinde sahip olduğu bilgi edinme ve denetlemeye ilişkin yetkiler yasalarla belirlenmiştir. Bu çalışma yerel meclislerin söz konusu yetkilerinin yasal dayanaklarını tarihsel süreçleri de göz önünde tutarak karşılaştırmalı olarak belirlemeyi ve bilgi edinme ve denetim uygulamalarının işlevselliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Konuya ilişkin bilimsel yayınlar, yasal düzenlemeler ve bu düzenlemelerde zaman içinde yapılan değişiklikler, yargı kararları ve çeşitli uygulama örnekleri çalışmanın temel kaynaklarını oluşturmaktadır. Çalışma il özel idareleri, belediyeler ve büyükşehir belediyeleri ile sınırlıdır.

2. TÜRK YEREL YÖNETİM SİSTEMİNDE YEREL MECLİSLERİN BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI

İyi yönetim, demokratik bir yönetimin kurulması için gerekli tüm ilkeleri içeren yeni bir anlayıştır³. Katılımcılık ve yerindenlik, etkinlik ve oransallık, tutarlılık (öngörülebilirlik), adillik, hukuka bağlılık, saydamlık (şeffaflık/açıklık), hesap verebilirlik ve sorumluluk iyi yönetimin temel ilkelerini oluşturmaktadır. Özellikle son ilkeler, demokratik yönetim amaçlı iyi yönetim anlayışı ile bu çalışmanın konusunu oluşturan seçilmiş meclislerin bilgi edinme ve denetim yetkileri arasındaki yakın ilişkiyi de ortaya koymaktadır. Saydamlık ilkesi kamu yetkililerinin karar alma süreçlerini ve kararlarını diğer paydaşlara açık ve paylaşılr olarak gerçekleştirmesini, hesap verebilirlik ilkesi ise kamu yetkililerinin, kamu kaynaklarının nasıl kullanıldığı, bütçelendiği ve raporlandığı konularında sorumlu olmasını ve gerektiğinde hesap verebilmesini (TESEV, 2008:18-19) ifade etmektedir. İyi yönetim yeni bir kavram olmakla beraber⁴, saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleriyle yakından ilgili olan meclislerin bilgi edinme ve denetim yetkileri, Türkiye’de çok daha önceleri anayasal ve yasal dayanaklara sahip kılınmıştır. Türkiye’deki yerel meclisler için de aynı durum söz konusudur.

Yaklaşık bir buçuk asırlık bir geçmişe sahip Türk yerel yönetim sisteminde hâlihazırda bilgi edinme ve denetim yetkisine sahip üç yerel meclis türü bulunmaktadır. Bunlar; il genel meclisleri, belediye meclisleri ve büyükşehir belediye meclisleridir.

2.1. İl Genel Meclislerinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları

İl özel idarelerine tüzel kişilik tanıyan ilk kanun olarak kabul edilen 1913 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayât Kanun-u Muvakkatı”nın⁵ 128. maddesine göre; il genel meclisi (meclisi umumii vilayet), her yılın başındaki

³ İyi yönetim (good governance) hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV), 2008 ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2007.

⁴ Yönetim kavramı dünyada ilk olarak 1989 yılında Dünya Bankası tarafından yayımlanan bir raporda kullanılmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2007:2).

⁵ Söz konusu geçici kanun 16.05.1987 tarihli ve 3360 sayılı kanunla “İl Özel İdaresi Kanunu” adını almıştır. İl özel idareleri ile ilgili 2004 yılında çıkarılan 5197 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ise dönemin cumhurbaşkanı tarafından meclise iade edilmiştir. Son olarak 2005 yılında, 5302 sayılı “İl Özel İdaresi Kanunu” çıkarılmak suretiyle 1913 tarihli geçici kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

ilk toplantısında, yürütme organı olan vali tarafından önceki yıl toplantısında alınan kararların uygulama ve yürütülmesine ilişkin meclise verilen gerekçeli rapor ile bu konuda il daimi encümeni (encümeni vilayet) tarafından düzenlenecek mütalaanameyi okutarak görüşmelere başlamakta idi. Alınan kararların uygulaması hakkında vali tarafından yapılan açıklamayı (bir anlamda sunulan faaliyet raporunu) il genel meclisinin **üçte ikisi** (sülusanı) yeterli görmezse, görüşmeleri aynen içerecek bir tutanak düzenlenerek İçişleri Bakanlığı'na (Dahiliye Nezaretine) sunulurdu. İl genel meclisinin valiye güvensizlik oyu vererek düşürme yetkisi yoktu. Yine valinin uygulama ve çalışma sisteminden memnun olmayan meclisin valinin yetki ve görevlerini kullanırken icraatlarını denetlemek dışında bu yetki ve görevleri sınırlama yetkisi de bulunmuyordu. Nitekim Danıştay da bir kararında valinin yetki ve görevlerini sınırlama yönünde karar alınmayacağını belirtmiştir⁶.

Halen yürürlükte olan 2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda (İÖİK) il genel meclislerinin bilgi edinme ve denetim yolları 17. ve 18. maddelerinde hükme bağlanmıştır. Maddelerden anlaşıldığı üzere bahse konu yollar “denetim komisyonu”, “soru”, “genel görüşme” ve “faaliyet raporunu değerlendirme”dir⁷.

17. maddeye göre il genel meclisi, her yılın ocak ayında yapılacak toplantısında il özel idaresinin bir önceki yıl gelir ve giderleri ile hesap ve işlemlerinin denetimi için kendi üyeleri arasından gizli oyla ve üye sayısı üçten az, beşten çok olmamak üzere bir denetim komisyonu oluşturmaktadır. Komisyon çalışmalarında uzman kişi ve kuruluşlardan yararlanabileceği gibi valinin onayıyla kamu kuruluşları personelinden de yararlanabilmektedir. Ayrıca istenen bilgi ve belgelerin iade edilmek üzere komisyona verilmesi zorunlu tutulmuştur. Komisyon çalışma sonucuna ilişkin hazırlayacağı raporunu, mart ayının on beşine kadar meclis başkanlığına sunmakta, konusu suç teşkil eden hususlarla ilgili olarak da meclis başkanlığı tarafından yetkili mercilere suç duyurusunda bulunulmaktadır.

Kanununun 18. maddesine göre; il genel meclisi üyeleri, meclis başkanlığına önerge vererek il özel idaresi işleriyle ilgili konularda sözlü veya yazılı soru sorabilir. Soru, vali veya görevlendireceği kişi tarafından sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılır. Yine, il genel meclisi üyelerinin en az üçte biri, meclis başkanlığına istekte bulunarak il özel idaresinin işleriyle ilgili bir konuda mecliste genel görüşme açılmasını isteyebilir. Bu istek, meclis tarafından kabul edildiği takdirde gündeme alınır.

İl genel meclisinin yürütme organı olan vali üzerinde bilgi edinme ve denetleme yetkisini en etkili şekilde kullanabileceği yöntem şüphesiz ki “faaliyet raporunu değerlendirme”dir. 5302 sayılı yasaya göre vali, mart ayı

⁶ Danıştay Birinci Daire, E. 1989/78, K. 1989/164, T. 17.11.1989, CORPUS-v24 Kararlar CD'sinden aktaran Karaarslan, 2007:212.

⁷ Kanununun 18. maddesi il genel meclisinin bilgi edinme ve denetim yetkisini kullanma yolları arasında “denetim komisyonu”ndan söz etmemiştir. Ancak niteliği itibarıyla 17. maddede ele alınan denetim komisyonu faaliyetlerini bir bilgi edinme ve denetim yolu olarak kabul etmek gerekir. Nitekim 5393 sayılı Belediye Kanunu da 26. maddesinde “denetim komisyonu”nu söz konusu yollar arasında saymıştır.

toplantısında bir önceki yıla ait faaliyet raporunu meclise sunmaktadır. Faaliyet raporundaki açıklamalar meclis üye tam sayısının **dörtte üç** çoğunluğuyla “yeterli görülmezse”⁸, yetersizlik kararıyla görüşmeleri kapsayan tutanak, meclis başkanı tarafından “gereği yapılmak üzere” İçişleri Bakanlığı’na gönderilecektir.

Tablo 1: İl Genel Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları

Bilgi Edinme ve Denetim Türü	Denetim Komisyonu	Soru	Genel Görüşme	Faaliyet Raporunu Değerlendirme
Yasal Kaynak	5302 sayılı İÖİK md.17	5302 sayılı İÖİK md.18	5302 sayılı İÖİK md.18	5302 sayılı İÖİK md.18
Önerge Verme Yetkilisi	-	İl Genel Meclisi Üyeleri	İl Genel Meclisi Üyelerinin En Az Üçte Biri	-
Önergenin Kabulü	-	-	İl Genel Meclisinin Kabulü ile	-
Vali Hakkında Yetersizlik Kararı	-	-	-	Meclis Üye Tam Sayısının 3/4 (Dörtte Üç) Çoğunluğu ile

Kaynak: 2005 Tarihli ve 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.

2.2. Belediye Meclislerinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları

Belediye yönetimlerine ilişkin Cumhuriyet döneminde çıkarılan ilk kanun 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu’dur. Kanunun belediye meclisinin bilgi edinme ve denetleme yetkilerini düzenleyen maddeleri; istizah (gensoru) ile ilgili 61. madde, soru ile ilgili 64. madde ve faaliyet raporunun değerlendirilmesi ile ilgili 76. maddedir⁹.

⁸ Birçok yasal düzenlemede dikkat çeken lafız sorununa, “yeterli görülmezse” örneği ile bu kanunda ve yerel meclislerin bilgi edinme ve denetim yetkilerini düzenleyen diğer kanunlarda da (1913 tarihli eski İl Özel İdaresi Kanunu, 1580, 5272 ve 5393 sayılı Belediye kanunları) rastlanmaktadır. Şöyle ki; 18. maddede geçen “yeterli görülmezse” ifadesi yanlış bir ifadedir ve anlamı itibarıyla “yeterli” bulunmayı en az 3/4’lük bir meclis desteğine bağlamaktadır. Oysa ifadenin “yetersiz görülürse” şeklinde olması gerekirdi. Uygulama da zaten böyledir. Yani kanunun yanlış ifadesi uygulamada doğru yorumlanmaktadır. Aksi takdirde, örneğin il genel meclisi üye tam sayısının 3/4’ünden “kabul” (yeterli) oyu alamayan bir vali “yeterli görülmemiş” sayılacak ve dolayısıyla meclis yetersizlik kararı vermiş olacaktır.

⁹ Söz konusu maddeler şunlardır: İstizah
Madde 61 – (Değişik: 19/7/1963 - 307/3 md.) Belediye meclisi üyelerinin her biri belediye işleriyle ilgili herhangi bir husus hakkında meclis başkanlığına önerge vererek gensoruda bulunabilir. Gensoru önergesi münderecatı meclis üye tamsayısının çoğunluğunca varit görüldüğü takdirde gündeme alınır ve üzerinden 3 tam gün geçtikten sonra belediye başkanları veya memur edecekleri kişiler gensoruya meclis önünde cevap verirler. Cevap meclis üye tamsayısının 2/3 çoğunluğunca yeter görülmediği takdirde 76 ncı madde uyarınca işlem yapılır.
Reisin sorulan suallere cevap vermek mecburiyeti
Madde 64 – Belediye reisi belediyeye ait işlerden meclise lazımgelen izahatı ve sorulan suallerin cevaplarını vermeğe mecburdur. Reis bu suallerin cevaplarını vermeğe encümen aza ve devair rüesasını da memur edebilir. Verilen izahlar ve cevaplar kafî görülmediği takdirde meclis re’sen encümen azasından sual sorabilir.
Reisin senelik raporu
Madde 76 – (Değişik: 19/7/1963 - 307/3 md.) Belediye başkanı belediye meclisine her toplantı dönemi başında meclis kararlarının uygulanmasına, belediyenin mali durumuna, akdedilmiş ve mevcut taahhütlerin ifa şekline dair senelik bir çalışma raporu verir.

İstizah (gensoru) ile ilgili 61. maddenin ilk şekline göre; belediye meclisi üyelerinden her biri belediye işlerinden herhangi bir madde hakkında istizah önergesi verebilmekte, meclis adedi mürettebinin ekseriyetince (meclis üye tamsayısının çoğunluğunca) uygun görüldüğü takdirde ise istizah meclis gündemine alınmakta idi. Belediye başkanları veya görevlendireceği kişiler gensoruya meclis önünde cevap verir, verilen cevap meclisin mürettep adedinin ekseriyetince (üye tam sayısının çoğunluğunca) yeterli görülmediği takdirde, durum görüşmeleri içeren bir tutanakla birlikte il merkezi olmayan yerlerde valiye, il merkezi olan yerlerde İçişleri Bakanlığı'na gönderilirdi. Belediye meclisinin ademi kifayet (yetersizlik) kararı, ilçe belediye başkanı hakkında vali, il belediye başkanı hakkında İçişleri Bakanı tarafından tasvip edildiği (onaylandığı) takdirde belediye başkanı infisal ederdi (düşerdi).

Yıllık faaliyet raporu ile ilgili 76. maddenin ilk şekline göre; belediye başkanı belediye meclisine her toplantı döneminin başında, önceki yıla ait meclis kararlarının uygulanması, belediyenin mali durumu, sözleşilmiş ve mevcut taahhütlerin yerine getirilme şekline ilişkin yıllık faaliyet raporunu sunardı. Meclis rapordaki açıklamaları üye tamsayısının çoğunluğunca yeterli görmezse, sonraki süreç tıpkı yukarıda (gensoruda) olduğu gibi gerçekleşiyor idi.

Kanunun ilgili 61. ve 76. maddeleri 19.07.1963 tarihinde 307 sayılı “Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”la değişikliğe uğratılmıştır.

Yapılan değişiklikler ana hatlarıyla şunlardır:

- Kanunun dili sadeleştirilmiştir. (Örneğin “istizah” kelimesinin yerine “gensoru” kelimesi, “infisal” kelimesinin yerine “düşme” kelimesi, “meclis adedi mürettebinin ekseriyeti” ifadesi yerine “meclis üye tamsayısının çoğunluğu” ifadesi kullanılmıştır.)
- Gensoru önergesinin mecliste görüşülmesinin, önerenin gündeme alınma kararı üzerinden “üç tam gün” geçtikten sonra yapılması öngörülmüştür.
- Gerek gensoruya verilen cevabın, gerekse faaliyet raporundaki açıklamaların meclisçe yetersiz bulunması için gereken çoğunluk “üye tam sayısının çoğunluğu” iken “üye tamsayısının **üçte iki** çoğunluğu”na dönüştürülmüştür. Dolayısıyla meclisin yetersizlik kararı alması güçleştirilmiştir.
- Meclis tarafından yetersizlik kararı çıkması durumunda, ilçe belediye başkanları valinin, il belediye başkanları da İçişleri

---

Meclis, rapordaki izahatı meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile yeter görmezse, yetersizlik kararı ile müzakereleri kapsıyan tutanak aynen meclis birinci başkanvekili onun bulunmaması halinde ikinci başkanvekili tarafından mahalli en büyük mülkiye amirine gönderilir.

Vali, bu dosyayı il merkezi olmayan yerlerde kaymakamın, il merkezi olan yerlerde kendisinin gerekçeli ve kanaatli mütalaasıyla bir ay zarfında karar verilmek üzere Danıştay'a sunar.

Danıştay'ca yetersizlik kararı verildiği takdirde belediye başkanı düşer.

Bakanı'nın onayı ile düşürülebilmekte iken; belediye başkanını düşürme yetkisi Danıştay'a verilmiştir. Gerçekten de yapılan değişiklikle, meclisin yetersizlik kararı vermesi sonrasında il merkezi olmayan yerler için kaymakamın, il merkezi olan yerler için de valinin gerekçeli ve kanaatli mütalaası sonucu Danıştay yetersizlik kararı vererek belediye başkanını düşürebilmektedir.

Halen yürürlükte olan 2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda¹⁰ (BK) ise genel karar organı olan belediye meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları 25 ve 26. maddelerde düzenlenmiştir. Söz konusu maddelere göre belediye meclisi bilgi edinme denetim yetkisini "denetim komisyonu", "soru", "genel görüşme", "faaliyet raporunu değerlendirme" ve "gensoru" yollarıyla kullanır. İl ve ilçe belediyeleri ile nüfusu 10.000'in üzerindeki belediyelerde, belediye meclisi, her ocak ayı toplantısında belediyenin bir önceki yıl gelir ve giderleri ile bunlara ilişkin hesap kayıt ve işlemlerinin denetimi için kendi üyeleri arasından üçten az beşten çok olmamak üzere bir denetim komisyonu oluşturmaktadır Komisyon belediye birimleri ve bağlı kuruluşlarından her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilmekte, çalışmasına ilişkin raporunu ise mart ayının sonuna kadar meclis başkanlığına sunmaktadır. Konusu suç teşkil eden hususlarla ilgili olarak meclis başkanlığı tarafından yetkili mercilere suç duyurusunda bulunulmaktadır (md.25).

Diğer bilgi edinme ve denetleme yollarında ise prosedür şöyledir (md.26):

Meclis üyeleri meclis başkanlığına önerge vererek belediye işleriyle ilgili konularda sözlü veya yazılı soru sorabilmekte, sorular belediye başkanı veya görevlendireceği kişi tarafından sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmaktadır.

Meclis üyelerinin en az üçte biri, meclis başkanlığına istekte bulunarak, belediyenin işleriyle ilgili bir konuda genel görüşme açılmasını isteyebilmekte, bu istek meclis tarafından kabul edildiği takdirde gündeme alınmaktadır. Genel görüşmenin belediye başkanı üzerinde doğrudan bir yaptırımı bulunmamaktadır. Ancak tamamen etkisiz bir yöntem de değildir. Genel görüşme ile hem kamuoyunun dikkatinin çekilmesi mümkün olmakta, hem de gensoru önergesi verilmesine zemin hazırlanabilmektedir (Sezer ve Söyleyici, 2008:61).

Belediye başkanınca nisan ayı toplantısında meclise sunulan bir önceki yıla ait faaliyet raporundaki açıklamalar, meclis üye tam sayısının **dörtte üç** çoğunluğuyla yeterli görülmezse, yetersizlik kararıyla görüşmeleri

¹⁰ 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun yerine 2004 yılında 5215 sayılı Belediye Kanunu çıkarılmış, ancak dönemin cumhurbaşkanı tarafından meclise iade edilmiştir. Aynı yıl TBMM yeniden bir Belediye Kanunu (5272 sayılı) yapmış ve bu kanunla birlikte 1580 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak bu kez de 5272 sayılı kanun, Anayasa Mahkemesi'nin 13.04.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan kararı ile şekil yönünden anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Nihayet 03.07.2005'te TBMM'ce kabul edilen 5393 sayılı son "Belediye Kanunu" 13.07.2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

kapsayan tutanak, meclis başkan vekili tarafından mahallin mülki idare amirine gönderilmektedir. Danıştay valinin gerekçeli görüşünü de ekleyip gönderdiği dosyayı inceleyerek, meclisin “yetersizlik” kararını “uygun gördüğü” takdirde belediye başkanını başkanlıktan düşürmektedir¹¹.

Gensoru önergesi belediye başkanı hakkında meclis üye tam sayısının en az üçte biri oranındaki üyenin imzasıyla verilebilmektedir. Önerge, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyu ile gündeme alınmakta ve üç tam gün geçmedikçe görüşülememektedir. Gensoruya verilecek cevabın meclis üye tamsayısının **dörtte üç** çoğunluğuyla yeterli görülmemesi halinde, süreç faaliyet raporunun değerlendirilmesindeki gibi işlemektedir¹².

Görüldüğü gibi belediye meclislerinin belediye başkanını yetersiz bularak doğrudan doğruya düşürmesi mümkün değildir. Türk idare hukuku sistemine kaynaklık eden Fransa’da da belediye meclisinin belediye başkanını doğrudan görevden alma yetkisi yoktur ve meclis başkan ve yardımcılarını istifaya zorlayamamaktadır (De Forges, 2002’den aktaran Karaarslan, 2007:214). Belediye başkanı ancak Bakanlar Kurulu kararnamesiyle (decret) görevden alınabilmektedir (Lombard ve Dumont, 2003’ten aktaran Karaarslan, 2007:214).

2.3. Büyükşehir Belediye Meclislerinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları

Türkiye’de ilk kez kuruldukları 1984 yılından bu yana, büyükşehir belediyelerinin görev ve yetkileri ile çalışma usul ve esaslarını hükme bağlayan üç temel yasal düzenleme bulunmaktadır. Bunlar;

- 1984 tarihli ve 195 sayılı “Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”,
- 1984 tarihli ve 3030 sayılı “Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun” ve
- 2004 tarih ve 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”dur (BBK).

¹¹ Olağan yerel seçim tarihini (Mart ayının son pazar günü) takip eden ayda belediye başkanı toplantı döneminin başlangıcından hemen önce göreve başlamış olsa bile çalışma raporu sunması gerekmektedir. Ancak kanunda öngörülen hüküm, başkanın son bir yıllık icraatının denetlenmesi amacıyla yönelik olduğundan, belediye başkanının ilk olağan dönem başı toplantısında çalışma raporu ile ilgili olarak yetersizlik kurumunun işletilmesi pek akılcı görülmemektedir (Aytaç, 1991’den aktaran Dönmez, 1998:105).

¹² 26. maddenin gensoru yoluyla denetimi hükme bağlayan fıkraların sonunda “Gensoru önergesinin karara bağlanmasında dördüncü fıkraya göre işlem yapılır” denmektedir. Fakat bahsi geçen dördüncü fıkra sadece yetersizlik için gereken oy sayısı ve tutanağın mülki idare amirine gönderilmesi ile ilgilidir. Sürecin valilik ve Danıştay aşamaları ise beşinci ve altıncı fıkralarda düzenlenmektedir. Dolayısıyla son fıkranın “Gensoru önergesinin karara bağlanmasında dördüncü, **beşinci ve altıncı** fıkralara göre işlem yapılır” şeklinde olması gerekirdi. Şu anki haliyle gensoru ile ilgili düzenlemede hukuki bir boşluk olduğu gözükmemektedir.

1984 yerel seçimlerinden önce, 23 Mart 1984'te Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de meclislerin bilgi edinme ve denetim yollarına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Kararnameyi yürürlükten kaldıran 3030 sayılı Kanunda ise 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun gensoru ve faaliyet raporunun değerlendirilmesini düzenleyen, 61 ve 76. maddeleri hükümlerine atıfta bulunularak, orada geçen meclisin "yetersizlik" kararı için gereken "üçte iki" çoğunluk koşulunun büyük şehir belediye başkanları için "3/4" (dörtte üç) olarak uygulanacağı öngörülmüştür (md.14). Yani 3030 sayılı Kanunla, büyükşehir belediye meclislerinin büyükşehir belediye başkanı hakkında "yetersizlik kararı" vermesi çok daha zorlaştırılmıştır.

Yerel yönetimler reformu kapsamında çıkarılan kanunlardan birisi de 3030 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'dur. Kanun büyükşehir belediye meclislerinin bilgi edinme ve denetim yollarını hükme bağlayan herhangi bir düzenleme içermemektedir. Ancak "Büyükşehir Belediye Meclisi" başlığını taşıyan 12. maddesinin üçüncü ve son fıkrasında "büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediye meclisleri ile bunların çalışma usul ve esaslarına ilişkin diğer hususlarda Belediye Kanunu hükümleri uygulanır" demek suretiyle bu konuda 5393 sayılı Belediye Kanunu'na atıfta bulunmaktadır. Dolayısıyla belediye meclislerinde mevcut olan "denetim komisyonu", "soru", "genel görüşme", "faaliyet raporunu değerlendirme" ve "gensoru" yolları ile usul ve esasları büyükşehir belediyeleri için de geçerli olmaktadır.

Tablo 2: Belediye ve Büyükşehir Belediye Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları

Bilgi Edinme ve Denetim Türü	Denetim Komisyonu	Soru	Genel Görüşme	Faaliyet Raporunu Değerlendirme	Gensoru
Yasal Kaynak	5393 sayılı BK md.25, 5216 sayılı BBK md.12	5393 sayılı BK md.26, 5216 sayılı BBK md.12	5393 sayılı BK md.26, 5216 sayılı BBK md.12	5393 sayılı BK md.26, 5216 sayılı BBK md.12	5393 sayılı BK md.26, 5216 sayılı BBK md.12
Önerge Verme Yetkilisi	-	Belediye/BB Meclisi Üyeleri	Meclis Üyelerinin En Az Üçte Biri	-	Meclis Üye Tam Sayısının En Az Üçte Biri
Önergenin Kabulü	-	-	Belediye/BB Meclisinin Kabulü ile	-	Meclis Üye Tam Sayısının Salt Çoğunluğu ile
Belediye/BB Başkanı Hakkında Yetersizlik Kararı	-	-	-	Meclis Üye Tam Sayısının 3/4 (Dörtte Üç) Çoğunluğu ile	Meclis Üye Tam Sayısının 3/4 (Dörtte Üç) Çoğunluğu ile

Kaynak: 2004 Tarihli ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005 Tarihli ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu.

3. YEREL MECLİSLERİN YÜRÜTME ORGANLARI HAKKINDA “YETERSİZLİK” KARARI ALMASININ GÜÇLÜĞÜ VE ALINAN KARARLARIN SONUÇLARI

Meclislerin en etkin denetim yollarından biri olan gensoru il genel meclislerinin bilgi edinme ve denetim yolları arasında bulunmadığından, atama yoluyla iş başına gelen vali hakkında gensoru verilememektedir. Dolayısıyla yürütme organı valinin meclisçe sıkı bir denetime tabi tutularak “yetersiz” bulunması, yalnızca faaliyet raporunun değerlendirilmesi sonucu mümkün olabilmektedir. Bunun için de, meclis üye tam sayısının en az 3/4’ünün rapora “ret” oyu vermesi gerektiğinden, meclisten yetersizlik kararının çıkması kolay görünmemektedir.

Ayrıca 5302 sayılı kanunun 18. maddesinde geçen “faaliyet raporundaki açıklamalar, meclis üye tam sayısının dörtte üç çoğunluğuyla yeterli görülmezse, yetersizlik kararıyla görüşmeleri kapsayan tutanak, meclis başkanı tarafından gereği yapılmak üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir” hükmünde geçen “gereği yapılmak üzere” ifadesinden neyin kastedildiği net olarak anlaşılamamaktadır. Yetersizlik kararının vali açısından sonuçları hükme bağlanmamış, konu İçişleri Bakanlığı’nın “gereğini yapmasına” havale edilmiştir. İçişleri Bakanlığı’na verilen yetkinin içeriğinin belirsiz olması, uygulamada önemli sorunlar doğurabilecektir. Bu nedenle yasa hükmü yeniden ele alınarak, faaliyet raporunun değerlendirilmesi sürecinin İçişleri Bakanlığı aşaması da netliğe kavuşturulmalıdır (Ulusoy, 2005’den aktaran Konca, 2010:104-105)¹³.

Belediyelerde meclis üye sayısı 2972 sayılı “Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”un 5. maddesi gereği nüfus ölçütüne bağlı olarak 9’dan 55’e kadar değişmektedir. Belediye meclislerinde belediye başkanı için “yetersizlik” kararı verilebilmesi için gereken oy sayıları şöyledir:

Tablo 3: Belediye Meclislerinde Yetersizlik Kararı İçin Gereken Oy Sayıları

Belediye Meclis Üyesi Sayısı	Yetersizlik Kararı İçin Gereken Oy (3/4)
9 (+1)*: 10	8 (7,5)
11 (+1): 12	9
15 (+1): 16	12
25 (+1): 26	20 (19,5)
31 (+1): 32	24
37 (+1): 38	29 (28,5)
45 (+1): 46	35 (34,5)
55 (+1): 56	42

Kaynak: 1984 Tarihli ve 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun.

* Kanunun belirlediği meclis üyesi sayısına doğal üye belediye başkanı da ilave edilmiştir.

¹³ Bakanlar Kurulu kararı ile atanmış bulunan bir valinin, İçişleri Bakanlığı’na görevden uzaklaştırması mümkün değildir. Ancak vali hakkında il genel meclisinin yetersizlik kararı alması durumunda, İçişleri Bakanlığı vali hakkında soruşturma yaptıktan sonra, görevde kalmasına karar verebileceği gibi, görevden alınmasını da Bakanlar Kurulu’na teklif edebilir (Ünsal, 2006:12).

Tablo 3'ten de anlaşıldığı üzere, belediye meclislerinin belediye başkanını yasal anlamda yetersiz bulması oldukça güç görünmektedir. Örneğin; bir faaliyet raporunun değerlendirildiği ya da belediye başkanı hakkında verilen bir gensorunun görüldüğü 10 üyeli bir belediye meclisi oylamasında -ki 2011 yılı itibarıyla Türkiye'deki mevcut 2.950 belediyenin 2.381'inin (%80,7) nüfusu 10.000'in altındadır (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü: 2011) ve meclis üye tam sayısı 10'dur- 2 üye "kabul", 1 üye "çekimser", 7 üye de "ret" oyu kullanmış olsun. Bu durumda "yetersizlik" kararı için 8 "ret" oyu gerektiğinden, belediye başkanı 7 "ret" oyuna rağmen "yeterli" sayılacaktır. Meclisin çok büyük bir kısmının yetersiz bulduğu bir belediye başkanının yasal olarak bir engeli bulunmasa bile, siyasi anlamda meşruluğu büyük ölçüde zedelenecektir¹⁴.

Sorunun bir diğer yönü de meclisin verdiği yetersizlik kararlarını Danıştay'ın "uygun" görüp görmemesi ile ilgilidir. Öncelikle belirtilmelidir ki; belediye meclisinin belediye başkanını, gensoru önermesine ilişkin savunmasını ya da yıllık faaliyet raporunu yeterli bulmayarak "yetersizlik kararı" vermesi için, belediye icraatlarının hukuka aykırı olması şart değildir. Daha anlaşılır bir ifade ile başkanın meclisçe yetersiz bulunması "hukuka aykırılık" koşuluna bağlanmış değildir. Belediye başkanının meclise karşı sorumluluğu daha çok siyasidir. Bu konuda Belediye Kanunu 26. maddesinde "yetersizlik kararı, Danıştayca uygun görüldüğü takdirde belediye başkanı, başkanlıktan düşer" hükmüne yer vermiştir, ancak "Danıştay'ca uygun görülme"nin koşulları belirtilmemiştir. Görev alanına giren konuları "yerindelik" açısından değil, "hukukilik" açısından değerlendiren ve sonuca bağlayan bir kurum olarak Danıştay'ın, belediye başkanlarının meclis tarafından yetersiz bulunması ve düşürülmesi sürecini de yasalara uygunluk bakımından ele alarak sonuçlandırması beklenmektedir.

Oysa bir yargı organı olarak Danıştay, belediye meclislerince hakkında "yetersizlik" kararı verilen çok sayıda belediye başkanını; "başkanın düşürülmesine gerek olmadığı"¹⁵, "hiçbir belge ve kanıtı dayandıran soyut savlara dayanılarak belediye başkanının düşürülemeyeceği"¹⁶, gensoru önergesinde ileri sürülen savların "belediye başkanının düşürülmesini gerektirecek nitelikte ve ağırlıkta olmadığı"¹⁷,

¹⁴ Benzer bir durum bir il belediyesinin 2011 yılı nisan ayı toplantısında yaşanmıştır. 31 meclis üyesinden 20'sinin faaliyet raporuna "ret", 5'inin "çekimser" ve 5'inin "kabul" oyu vermesine rağmen belediye başkanı "yetersiz" sayılamamıştır. Oysa ortada yasal anlamda değil ama reel anlamda "yetersiz" bulunan bir faaliyet raporu ve dolayısıyla yetersiz bulunan bir belediye başkanı mevcuttur. <http://www.usakyasam.com/haber/878.html>, (05.04.2011 tarihli haber), [10.04.2011]. Bir başka örnek: "Gensoru önermesine belediye başkanınca verilen cevapların belediye meclisinde oylanmasına belediye başkanı dâhil 12 kişinin katıldığı, oylama sonucu 8 yetersiz, 3 yeterli, 1 'görevini suiistimal etmiştir' şeklinde oy verildiği bir oylama sonucuna göre dörtte üç çoğunluk (9) sağlanmamış" olduğundan ve "görevini suiistimal etmiştir" şeklindeki oyun yetersiz oy kabulüne olanak bulunmadığından" belediye başkanının düşürülme istemi Danıştay Sekizinci Daire kararı ile reddedilmiş, Danıştay İdari Dava Daireleri de ret kararını onamıştır. Danıştay İdari Dava Daireleri, E. 2006/212, K. 2006/129, T. 16.03.2006.

¹⁵ Danıştay Sekizinci Daire, E. 1985/605, K. 1985/747, T. 14.08.1985.

¹⁶ Danıştay Sekizinci Daire, E. 1986/221, K. 1986/287, T. 28.05.1986.

¹⁷ Danıştay Sekizinci Daire, E. 1993/2638, K. 1994/182, T. 20.01.1994.

“meclisin, başkanının çalışmalarını haklı ve tarafsız ölçülerle değerlendirmedeği” ve “belediye başkanının düşürülmesinin yerinde bulunmadığı”¹⁸ gibi gerekçelerle düşürmemiştir¹⁹. Hukukilik yerine yerindelik denetimini çağrıştıran bu uygulamalar eleştiriye açık gözükmektedir.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yerel meclislerin yürütme organları üzerindeki bilgi edinme yolları içinde şüphesiz etkili olma potansiyeli en yüksek olanları “faaliyet raporunu değerlendirme” ve “gensoru”dur. Yasalarca öngörülen diğer yöntemlerden denetim komisyonu da meclislere etkili bir bilgi alma, inceleme ve denetleme fırsatı sağlamaktadır. Meclislere tanınan denetim komisyonu, soru ve genel görüşme yolları, bir yandan onlara yerel yönetimin işleri ile ilgili bilgi sahibi olma olanağı verirken, diğer yandan da “faaliyet raporunun değerlendirme” ve “gensoru” süreçlerinin gerekli altyapısını sunmaktadır.

Mevcut yasalar, tanıdığı yetkilerle yerel meclislerin bilgi edinme ve inceleme gücünü artırmış, ancak hesap verme/hesap sorma ve gerektiğinde yaptırım uygulama konusunda yürütmeyi desteklemeyi tercih etmiştir. Bu durum kimi açılardan meclislerin işini zorlaştırmıştır. Yerel yönetimlerin istikrarsızlık ve kaos ortamına sürüklenmesi, valinin/belediye başkanının meclislerin elinde oyuncak olması ve kamu hizmetlerinin aksaması gibi endişelerin böyle bir tercihte etkili olduğu düşünülmektedir.

Yönetimlerin seçilmiş meclislere karşı sorumlulukları artırılmalıdır. Özellikle valilerin atama yoluyla iş başına getirilen yerel yönetim organları olarak yerel meclislere karşı daha denetlenebilir olmaları gerekir. Gensoru ve faaliyet raporlarının değerlendirilmesi sonucu düşürülmeleri mümkün olmalıdır. Belediye başkanları oylamalar 3/4'lük “koruma kalkanı” ile korunurken, valiler için gensoru yolunun bile açık olmaması demokratik değildir. Ancak her şeye rağmen, merkezi yönetimin ildeki ajanı olan valinin yerel meclisler tarafından yürütmeye ilişkin sorulara muhatap tutulması, denetim komisyonları ve faaliyet raporlarının değerlendirilmesi yollarıyla hesap verebilir duruma gelmiş olması da Türk kamu yönetimi açısından memnuniyet vericidir. Meclislerce kullanılan yetkilerin valileri görevden düşürmeye yetmese de, siyasal anlamda onları sorumlu kılacağı, üzerlerinde belli düzeyde baskı oluşturacağı ve işlerinde daha dikkatli davranmaya zorlayacağı düşünülebilir.

Yerel meclisler de yasalarla kendilerine verilen yetkilerini kötüye kullanmamalıdır. Gerek gensoru ve gerekse faaliyet raporunun değerlendirilmesi süreçlerinde ileri sürülen yetersizliğe ilişkin iddia ve

¹⁸ Danıştay İdari Dava Daireleri, E. 1990/768, K. 1991/1, T. 11.01.1991.

¹⁹ Bu çalışmanın yazarının İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nden yazılı olarak temin ettiği bilgiye göre, “son 5 yıl itibarıyla” yerel meclislerin bilgi edinme ve denetim yetkilerinin uygulanması sonucu düşürülen herhangi bir belediye başkanı ya da vali bulunmamaktadır.

görüşler, ciddi, tutarlı, somut, önemli ve belgeye dayalı olmalıdır (Sodan, 1995'den aktaran Ünal, 2008:79).

Diğer yandan meclisçe verilen yetersizlik kararının yargısal denetimi ile ilgili olarak; ilgili belediyenin niteliğine bağlı olarak Danıştay veya bölge idare mahkemeleri (hatta küçük belediyeler için idare mahkemeleri) kendilerine mülki idare amirlerince gönderilecek “yetersizlik kararına ilişkin” dosyayı yalnızca şekil bakımından incelemelidir. Yetersizlik kararının verilmesi sürecinde herhangi bir usul hatası mevcut değilse, başkanın düşürülmesi yetkili yargı organı tarafından onaylanmalıdır. Meclisin başkan hakkındaki kararının “yerinde” olup olmadığı yargının işi olmamalıdır. Çünkü meclisin yaptığı siyasal bir denetimdir. Nasıl ki yerel seçimler sonucu belediye başkanları seçmen oylarıyla koltuklarını kaybediyorlarsa, meclisin denetim yetkilerini (usulüne uygun olarak) kullanmaları ile de düşürülebilmedirler.

Ayrıca TESEV'in “Mahalli İdare Yasa Tasarıları Üzerine” adlı çalışmasında; belediye meclislerinin denetim yetkisinin kullanımında “belediye başkanına güvensizlik halinde yetersizlik oyu için oluşturulan nitelikli oy sisteminin kaldırılması ve salt çoğunluk sisteminin getirilmesi” gerektiği (TESEV, 2004:30-31) savunulmaktadır. Bu görüşün, yönetilebilirlik ve yönetimde istikrar açılarından birtakım riskler taşıdığı söylenebilir. Bu nedenle TESEV'in önerdiği “yetersizlik kararı için salt çoğunluk sistemi” yerine, mevcut 3/4'lük (%75) oranın düşürülmesi ve hiç olmazsa 3/5'lik (%60) veya 2/3'lük (%66,6) nitelikli oy sisteminin benimsenmesi daha isabetli gözükmektedir. Ancak, her ne şekilde olursa olsun, yürütmede ve encümendeki güçleri ve meclisteki (yukarıda ele alınan) nispi dokunulmazlıkları nedeniyle bir tür seçilmiş kral olarak da nitelendirilen belediye başkanlarının meclise karşı daha sorumlu hale gelmeleri mutlaka sağlanmalıdır. Yerel halkın meşru temsilcileri olan yerel meclislerin hemşehrilerinden aldıkları bilgi edinme ve denetleme yetkisini gereği gibi kullanabilmesi ancak bu şekilde mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

1. 1913 Tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayât Kanun-u Muvakkatı (İl Özel İdaresi Kanunu), <http://www.mevzuat.gov.tr>, [09.05.2011].
2. 1930 Tarihli ve 1580 Sayılı Belediye Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr>, [09.05.2011].
3. 1973 Tarihli (14506 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan) Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, <http://www.mevzuat.gov.tr>, [09.05.2011].
4. 1984 Tarihli ve 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr>, [09.05.2011].

5. 1984 Tarihli ve 3030 Sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr>, [09.05.2011].
6. 2004 Tarihli ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr>, [09.05.2011].
7. 2005 Tarihli ve 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr>, [09.05.2011].
8. 2005 Tarihli ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr>, [09.05.2011].
9. Danıştay İdari Dava Daireleri, E. 1990/768, K. 1991/1, T. 11.01.1991, <http://www.danistay.gov.tr>, [11.05.2011].
10. Danıştay İdari Dava Daireleri, E. 2006/212, K. 2006/129, T. 16.03.2006, <http://www.danistay.gov.tr>, [11.05.2011].
11. Danıştay Sekizinci Daire, E. 1985/605, K. 1985/747, T. 14.08.1985, <http://www.danistay.gov.tr>, [11.05.2011].
12. Danıştay Sekizinci Daire, E. 1986/221, K. 1986/287, T. 28.05.1986, <http://www.danistay.gov.tr>, [11.05.2011].
13. Danıştay Sekizinci Daire, E. 1993/2638, K. 1994/182, T. 20.01.1994 <http://www.danistay.gov.tr>, [11.05.2011].
14. Democracy Building, “Definition of Democracy”, <http://www.democracy-building.info/definition-democracy.html>, [15.03.2011].
15. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2007), *Kamuda İyi Yönetişim*, Dokuzuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayını, Ankara.
16. DÖNMEZ, Mustafa (1998), “Belediye Başkanının Yargı Yoluyla Düşürülmesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 4, Ekim 1998, ss.104-112.
17. KARAARSLAN, Mehmet (2007), “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Bağlamında Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Denetimi”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.
18. KONCA, Teymur (2010), “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Siyasal Yargısal ve İdari Denetimi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.
19. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2011), “Belediyelerin Nüfus Ölçeğine Göre Dağılımı (2010 ADNKS)”, http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/Nufus_2010.xls, [23.04.2011].
20. NACAĞ, Osman, (2007), “AB Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi ve İdari Denetimi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale Üniversitesi SBE, Kırıkkale, 2007.

21. SEZER, Yasin ve Tancu Söyleyici (2008), “Belediye Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları”, *Yerel Siyaset Dergisi*, Sayı: 29, Mayıs 2008, ss.59-64.
22. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) (2004), “Mahalli İdare Yasa Tasarıları Üzerine”, http://www.tesev.org.tr/UD_OBJC/PDF/IYIYNTSM/mik_tasarilar.pdf, [10.04.2011].
23. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) (2008), *İyi Yönetişim El Kitabı*, TESEV Yayını, İstanbul.
24. Uşak Yaşam Haber Sitesi, <http://www.usakyasam.com/haber/878-.html>, [10.04.2011].
25. ÜNAL, Feyzullah (2008), “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Denetimi ve Yerel Yönetim Ombudsmanı”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara.
26. ÜNSAL, Cengiz (2006), “Türkiye’nin İdari Sistemi İçinde İl Özel İdaresinin Yeri ve Mali Yapısı (Manisa Örneği)”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.
27. World Association of International Studies (WAIS) (2011), “WAIS Forum on Democracy”, [http://wais.stanford.edu/Democracy/democracy_DemocracyAndChurchill\(090503\).html](http://wais.stanford.edu/Democracy/democracy_DemocracyAndChurchill(090503).html), [15.04.2011].